

## A MAGYAR IPARÉLET TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE.\*)

Azok között, kik jelenleg a történelmi irodalomnak szentelték erejüket, Ipolyi Arnold, már első művei óta, a legelsők közé sorakozott. Soha nem tartozott azok közé, kik csupán a legszembeötlőbb zajos politikai és hadi események felkutatásában látták a történész legfőbb feladatát. A nemzetek csündesebb és kevésbé föltűnő, de bensőbb és maradandóan fontos mozzanataival foglalkozik majdnem minden munkája. Az ősmagyarok vallására ő vetett először világító fényt. Nemzeti életünk egy más, nem kevésbé fontos mozzanatáról, középkori művészetünkről, ő szakította le a feledés fátyolát, hogy azt örök ifju szépségében mindnyájunkkal megismertesse. E legkiválóbb munkája után, egyes kisebb culturtörténelmi dolgozatokkal gazdagította irodalmunkat, s néhány nappal azelőtt Pozsonyban, a történelmi társulatnak vidéki gyűlésén, elnöki megnyitó beszédében, a magyar iparélet fejlődésére vetett új és tanulságos világot. E legújabb értekezésben a tárgyait gondosan megválasztó buvárlattal a philosoph mély és átfogó tekintete párosult, mely az események majdnem beláthatatlan sokaságát s buja változatosságát nagy és általános elvekre tudja visszavezetni. Az ily író munkája tanulságos akkor is, midőn álláspontja és következtetései saját felfogásunktól egészen eltérnek is. De annál élvezetesebb akkor, midőn oly nézeteknek kölesönöz először határozott alakot, melyeknek kisebb nagyobb világossággal föl kellett merülniök mindazok agyában, kik e tárgyról, hazánk ipari életéről, annak egykori boldog fényéről s mai szomorító hanyatlásáról, csak valaha is komolyan gondolkoztak.

---

(I p o l y i A r n o l d elnöki megnyitó beszéde a Magyar Történelmi Társulatnak Pozsonyban 1877. augusztus 23-án tartott vidéki nagygyűlésén.)

A mibe részünkről e munka legfőbb becsét helyezzük, az ama nagy fontosságu igazságnak kiderítése, hogy egykori kétségkívül magas fejlettségü iparunk önhibánkból hanyatlott le későbbi nyomorult helyzetébe, s hogy ép ezért viszont csak saját munkáunktól és igyekezetünktől várhatjuk annak újabb felvirágzását a jövőben.

Ipolyi utal korábbi történelmünkre, mely elég tanuságot szolgáltat iparunk egykori virágzása mellett. Már az őskorban ki volt fejlődve házi iparunk, melynek sajátos divatját, szabását és ornamentikáját a mai nép viselet is őrzi. Építészettünk a középkorban kiváló idegen művészek részéről is meleg elismeréssel találkozott. Az ötvösmivesség és zománckészítés még épen magas polczot foglalt el. Már ez is elég bizonyíték arra, hogy a többi iparágak sem heverhettek egészen parlagon. Még több bizonyosságot nyer e föltevés, ha számba vesszük régibb törvényeinket, így például a hirneves budai codexet, melyek kiváló helyet biztosítanak alkotmányunkban városaink ipariüző polgárainak.

A XVI. századig „nem hallunk semmit a városoknak az uri hatalom és nemesség, a hivatalnoki ministerialisok és városi patriciusok uri törzsesaládai közt forrongott versengéséről. Városaink okmányai arra mutatnak, hogy azok kormányzatát, főhivatalait kezdet óta nagyobbára iparosok és ezek testületeinek tagjai viselték, és hogy az ipar- és mesterséglevél elegendő jogczím volt, mely őket erre képesíté. Pedig Pozsonyban például a királyok komáit találjuk, s előkelő magyar nemes családok ivadékait, mint hasonlóan itt a Marczalfyakat már 1347-ben, mint a városok polgármestereit. Valamint Budán váltakozva a német és magyar iparosok egyaránt a főbirák; és Szepesben I. Károly udvari ötvöse már megyei alispán is. A legtöbb helyt, mint bányavárosainkban, az előbbi nemes birtokosság földbirtokával, együtt beléolvad és egyesül a várossal a közös bányaiparra, s aláveti magát önként a város polgári joghatóságának. . . .“

„A nemzeti hanyatlás korszakában“ — folytatja tovább a szerző — „a városok virágzását éri mindjárt nálunk is, mint mindenütt először a csapás. Az idegen uralkodás, a török járom, a párthadak megakasztják az iparmozgalmat. A városok falai megé menekül a lakosság. Táborrá lesznek ismét és várakká.

Előzőnli őket a nemesség. A polgárok czivakodnak már velök. Elvesztik ők is iparos jellegüket. Nyárspolgárokká lesznek, inkább apró földjeik és házaik érintetlen birtoka, mint az iparüzlet s kereskedelmi forgalom érdekli őket; kifordítják minden irányban szűkkeblű feltékenységeiket. Kizárólagos természetöknél fogva nem tudnak a nemzettesttel egybeforrni. Idegen nemzetiségi korlátoltságuk merevebbé lesz. Nem képesek a nemzetet mozgató és lelkesítő nagy eszméket megragadni. Ez által elvesztik befolyásukat, mely őket máskép méltán és jogosan megillette volna, és oly jótékonyan hathat vala a nemzet túlsúlyban levő aristocratiája és nemessége életére és politikájára, sőt kormányzatára is. A közéletben nincs többé szerepök. Az ország tanácsában és gyűlésein nem vétetik számba szavazatuk. Minden átmenő had, ellen vagy jó barát zsarolja őket; s ők nagyobbára mindenkivel készek tartani a szerint, a mint tehetik s a legkönnyebben menekülhetnek ismét tőle. Országos nagy nemzeti és hatalmi elvek helyett, apró helyi kérdések érdeklik őket csupán, s legfeljebb még a hitújítási, pártszakadási viták, egyházfoglalások stb. foglalkoztatják. Ime városaink hanyatlásának okai, melyek bennök sok helyütt az ipart is lassan megölték, vagy csak elfojtani segíték és tengésre vitték.“

A városok és ezzel az ipar hanyatlását, e sülyedés nagy társadalmi okait, nem lehet rövidebben és velősebben indokolni. Ezzel természetesen nincs az mondva, hogy csak is a polgárok korcsosultak volna el, s csupán a városok lettek volna a beteg fekély az egészséges nemzettesten. Ellenkezőleg az egész nemzet hanyatlásnak indult. Az aristocratiából kiveszett a hazaszeretet, s inkább akart oly fejedelmet, „kinek üstökét markában tarthatja“, és e mellett a nemzetet a romlás szélére vezeti, mint olyant, ki virágzóvá és nagygyá tette volna talán az országot, de erős karokkal tudta volna megfékezni az olygorchia bitorlásait. A nemesség többi része követte példáját. Áruba bocsátotta hűségét, ma János királyért, holnap Ferdinándért harczott, a szerint a mint itt vagy amott kínálkozott birvágyának vagy hiuságának nagyobb kielégítés. A legtöbb esetben azonban egyszerűen saját zsebére harczott, saját hazája védtelen fiai ellen. A közromlás e szomorú korszakában a városi polgárság sem maradt ment az általános ragálytól. Az elfajulás egyenlő gyor-

sasággal és erővel fogott meg minden politikai osztályt, a regeneráció azonban sokkal lassabban haladt. A köznemesség volt az első, mely magához tért, és ez osztálynak köszönhető kétségtelenül első sorban a magyar alkotmány fenmaradása. A főnemesség, mely az udvar körében csakhamar kivetkőzött nemzetiségéből, jóval később ébredt kötelességeinek tudatára. Legkésőbb azonban a városokat érte a megújulás üdvös átalakulása. Nagyrészt nem magyar nemzetiségűk s azon körülmény, hogy az utolsó három századon át egyenesen Bécsből és osztrák hatóságok által igazgattak, s hogy csupán a királyi kegynek köszönhették azt a csekély szerepet is, melyet a közéletben játszottak — természetes magyarázatja a késő fordulatnak.

A városok társadalmi nyomora hasonló állapotra kárhóztatta az ipart is. És Ipolyi ismét kitűnően ecseteli hová vezetett e folytonos satnyulás. A céhek eltűnte óta semmi gondot sem fordítanak az iparosnevelésre. A tanoncz háziszolga, gyerekdajka, kin mindenki kedve szerint tölti ki boszuját. A betanítás egy pár gépies fogás. Így lett a legtöbbször olyan rossz iparos, a ki képes volt azt is megbuktatni, a mi volt. Így lett az iparos foglalkozás mindinkább megvetetté, melytől még az is menekedni igyekezett, ki abban született, nem hogy olyan vágyott volna belé, kit a sors kedvezése, jobb körülmények közé helyezett.

Sok társadalmi tényezőnek kell összehatnia, hogy az ipar ismét elfoglalhassa nálunk méltó helyét. Abban azonban ismét igaza van Ipolyinak, hogy az iparos oktatás áll mindezek között első sorban. Szorgalom és becsületesség, e kettőtől várja ő az ipar újjászületését. S ezt különösen óhajtjuk hangsúlyozni mi is, és pedig annál inkább, minthogy napjainkban igen sokan más irányba szeretik terelni az iparosok figyelmét; oly tényezőkre tekintve a fősúlyt, a melyeknek megteremtése nem áll egyedül a mi hatalmunkban, és legkevesébbé az iparos osztálynak hatalmában. Minél messzebb mutatjuk azonban a gyógyszerert, annál kevesebbet várhatunk magának a betegnek magatartásától. Csak az segít igazán a bajon, ki önmagunkban mutat a hibára, mert ez adja egyszersmind kezünkbe az eszközt, melylyel bajunkon segíthetünk. Csak legfőbb gondolatát vázoltuk az Ipolyi beszédének. Részletes méltatásától szándékosan tartózkodtunk, mert az az óhajunk, hogy magát a munkát minél többen olvassák.

LÁNG LAJOS.